

CZU: 613:614.258.1(478)

REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE ÎN ACTIVITATEA
SOCIETĂȚII IGIENIȘTILOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA

Ion BAHNAREL,

IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie
Nicolae Testemițanu,
Agenția Națională pentru Sănătate Publică

Rezumat

În articol sunt expuse rezultatele cercetărilor științifice și ale activităților practice în domeniul igienei din perioada 2014-2019. Au fost adoptate și ulterior implementate noi direcții strategice ale cercetării și practicii igienice. Scopul studiului a fost evidențierea principalelor realizări și perspective în activitatea Societății Igienistilor din Republica Moldova (SIRM) și a aportului adus în procesul de îmbunătățire a sănătății publice. Pentru realizarea scopului trasat au fost studiate și evaluate rapoartele anuale ale subdiviziunilor cu profil igienic din IP USMF "Nicolae Testemițanu", Agenția Națională pentru Sănătate Publică (ANSP), precum și materialele conferințelor naționale cu participare internațională și ale simpozioanelor organizate cu concursul SIRM. Astfel, membrii SIRM au participat activ la fortificarea suportului normativ și metodic pentru Serviciul de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice, la activități de cercetare, metodicodidactice, de expertize igienice, de cercetare a cazurilor de urgențe de sănătate publică, de promovare a sănătății și popularizare a cunoștințelor igienice în rândul populației. În prezent se impune o colaborare complexă a tuturor actorilor din societate pentru implementarea Strategiei OMS "O singură sănătate". Este necesară o remediere urgentă a structurii și a funcțiilor ANSP pentru restabilirea funcționalității Serviciului de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice, cu formarea Institutului Național de Sănătate Publică, divizat de Inspectoratul Sanitar.

Cuvinte-cheie: igienă, sănătate publică, Societatea Igienistilor din Republica Moldova

Summary

Achievements and perspectives in the activity of the Society of Hygienists from the Republic of Moldova

The article presents the results of scientific research and practical activities in the field of Hygiene in the period 2013-2019. New strategic directions of hygienic research and practice have been adopted and afterwards implemented. The purpose of the study: highlighting the main achievements and perspectives in the activity of the Society of Hygienists from the Republic of Moldova (SHRM) and their contribution to the improvement of public health in society. In order to achieve the stated objective, were studied and evaluated the annual reports of the hygienic subdivisions of USMF "Nicolae Testemițanu", NAPH, the materials of the national conferences with international participation and of the symposiums, organized with the SHRM competition. In this way, the SHRM members

actively participated in the strengthening of the normative and methodical support of the State Public Health Surveillance Service, as well as in many activities such as research, instructional, hygienic expertise, public health emergency, health promotion and popularization of hygienic knowledge among the population. Currently, a complex collaboration of all actors in society is required for the implementation of WHO's "One Health" strategy. It is necessary to urgently remedy the structure and functions of NAPH for restoring the functionality of the State Service of Public Health Surveillance, with the formation of the National Public Health Institute, apart from the Sanitary Inspectorate.

Keywords: hygiene, public health, Society of Hygienists from the Republic of Moldova

Резюме

Достижения и перспективы в деятельности Общества гигиенистов Республики Молдова

В статье изложены результаты научных исследований и практической деятельности в области гигиены за период 2014-2019 гг. Были одобрены и впоследствии внедрены новые стратегические направления гигиенической науки и практики. Цель исследования – установление основных достижений и перспектив в деятельности Общества гигиенистов Республики Молдова (ОГРМ) и их вклада в процессе улучшения общественного здоровья. Для реализации намеченной цели были изучены и оценены годовые отчеты гигиенических подразделений ГУМФ имени Николая Тестемицану, Национального агентства общественного здоровья (НАОЗ), материалы национальных конференций с международным участием и симпозиумов, организованных с участием ОГРМ. Таким образом, члены ОГРМ приняли активное участие в укреплении нормативной и методической базы Службы государственного надзора за общественным здоровьем, в исследовательской и методико-педагогической деятельности, в гигиенических экспертизах, в расследовании неотложных случаев общественного здоровья, в продвижении здоровья и популяризации гигиенических знаний среди населения. В настоящее время необходимо комплексное сотрудничество всех актёров общества для внедрения новой стратегии ВОЗ "Одно здоровье для всех". Необходим срочный пересмотр структуры и функций НАОЗ для восстановления нормальной деятельности Службы государственного надзора за общественным здоровьем, с созданием Национального института общественного здоровья, отдельно от Санитарной инспекции.

Ключевые слова: гигиена, общественное здоровье, Общество гигиенистов Республики Молдова

Introducere

Congresul precedent al specialiștilor din domeniul sănătății publice și managementului sanitar (2013) și-a desfășurat lucrările sub sloganul Sănătatea

în toate politicile. Au fost adoptate și ulterior implementate direcțiile strategice de sănătate: protecția sănătății, profilaxia bolilor transmisibile și a celor netransmisibile, promovarea sănătății, urgențele de sănătate publică.

În prezent, comunitatea mondială continuă să treacă printr-o nouă etapă de dezvoltare – globalizarea, care, de rând cu aspectele pozitive, impune și fenomene care, nefiind dirijate și gestionate corect, se pot solda cu urmări dramatice și chiar catastrofale. Totodată, traversăm o perioadă în care persistă o epidemie a bolilor netransmisibile (cardiovasculare, oncologice, diabet, traumatisme etc.), însoțite de o morbiditate înaltă și decese în vârstă aptă de muncă, o stare demografică deplorabilă, fenomenul de încălzire globală, epidemii de gripă atipică, terorism etc., care în ansamblu constituie un pericol permanent pentru societate, indiferent de zona geografică și de nivelul de dezvoltare economică [2, 4, 5].

Actualmente, profilaxia bolilor, protecția și promovarea sănătății au devenit direcțiile strategice de sănătate, o preocupare permanentă a conducerii sistemului de sănătate, iar Serviciul de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice, fiind promotorul politicilor de stat în domeniu, asigură supravegherea, organizarea și efectuarea măsurilor de protecție sanitară a teritoriului, de combatere și profilaxie a bolilor infecțioase, intoxicațiilor, bolilor profesionale și a altor maladii netransmisibile, asigurând securitatea sanitar-epidemiologică a populației țării [5, 7]. Mai mult decât atât, politicienii, guvernele țărilor, instituțiile de stat, organizațiile neguvernamentale și cetățenii de rând conștientizează seriozitatea acestor probleme și înțeleg că sănătatea depinde de multipli factori de ordin politic, economic, social, cultural, de factori de risc naturali și tehnogeni, de comportamentul și modul de viață al individului etc. În această ordine de idei, Organizația Mondială a Sănătății recent a venit cu un nou slogan pentru sistemele de sănătate ale țărilor – *O singură sănătate*, îndemnând astfel toți actorii să depună eforturi susținute pentru asigurarea sănătății mediului ambiant, a plantelor, a animalelor și a omului [2, 5]. Acest slogan poate fi realizat doar cu sprijinul întregii societăți și cu aportul fiecărui cetățean în parte. Se cere ca fiecare să aibă grijă zilnic de propria sănătate, iar mândria și percepția de a fi un om sănătos să devină un cult național al sănătății.

Actualmente, activitățile cu menire medico-socială, antiepidemică și profilactică nu pot fi concepute fără suport metodic modern, studii epidemiologice, investigații bacteriologice, virologice, parazitologice, sanitar-chimice, radiologice, instrumentale, sisteme informaționale etc. și fără argumentare prin cercetări și dovezi științifice, care trebuie să constituie și în continuare elementul indis-

pensabil al dezvoltării și fortificării sănătății publice și a sistemului de sănătate în ansamblu.

În perioada 2014-2019, cercetările științifice și activitățile practice în domeniul igienei au cunoscut o continuă ascensiune [5, 7]. Au fost atestate noi abordări ale cercetării și practicii în acest domeniu.

Scopul studiului efectuat a fost evidențierea principalelor realizări și perspective în activitatea Societății Igieniştilor din Republica Moldova (SIRM) și a aportului adus în procesul de îmbunătățire a sănătății publice.

Materiale și metode

La realizarea prezentului studiu au fost utilizate metodele: descriptivă, istorică, analitică. Au fost evaluate rapoartele anuale ale Catedrei de igienă generală și Catedrei de igienă ale IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie *Nicolae Testemițanu*, ale subdiviziunilor de profil igienic din Agenția Națională pentru Sănătate Publică (ANSP), anterior Centrul Național de Sănătate Publică, ale centrelor de sănătate publică (CSP) teritoriale și departamentale [4–7], materialele conferințelor naționale cu participare internațională și ale simpoziunilor organizate cu concursul Societății Igieniştilor din Republica Moldova în anii 2014-2019.

Rezultate și discuții

Activitatea Societății Igieniştilor din Republica Moldova în perioada 2013-2019 a fost strâns legată de activitatea USMF *Nicolae Testemițanu*, a Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, a centrelor de sănătate publică teritoriale și departamentale. SIRM a avut în componența sa, în perioada de referință, peste 420 de membri, inclusiv savanți, pedagogi, manageri, medici-igienişti, medici-laboranți, biologi, chimiști, ingineri, fizicieni etc., care s-au inclus plenar în toate activitățile din domeniul igienei desfășurate de MS/MSMPS, USMF *N. Testemițanu*, CNSP/ANSP, CSP teritoriale, în colaborare cu instituțiile naționale și cele internaționale. S-au realizat multiple activități în domeniul igienei ce țin de cercetare, legislație, instruire, investigații, expertize etc., la care au participat membrii SIRM.

Membrii Societății au participat activ la fortificarea suportului normativ și metodic pentru Serviciul de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice, la activități de cercetare, metodicodidactice, de expertize igienice, de cercetare a cazurilor de urgențe de sănătate publică, de promovare a sănătății și popularizare a cunoștințelor igienice în rândul populației. Astfel, în perioada examinată au fost finalizate 9 proiecte de cercetări științifice instituționale, dintre care 4 în curs de cercetare, și 5 proiecte de stat cu profil igienic. Un număr important de membri ai SIRM s-au

implicat în realizarea studiilor de amploare, cum ar fi STEPS, MICS, Controlul fumului la elevi, iCREATE etc. Au participat la elaborarea și promovarea a: 4 proiecte de legi, 21 de hotărâri guvernamentale, 9 regulamente igienice și sanitare, 34 de documente analitice și metodice. Au fost evaluate multiple proiecte de acte normative, elaborate de alte instituții statale, fiind date avize de coordonare.

Societatea Igienistilor din Republica Moldova a adus un aport deosebit în argumentarea, elaborarea și promovarea *Strategiei Naționale de Sănătate Publică pentru anii 2014-2020*, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1032 din 20.12.2013. Din actele normative elaborate și promovate pot fi nominalizate de asemenea: *Programul național de prevenire și control al bolilor cardiovasculare pentru anii 2014-2020*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 300 din 24.04.2014; *Programul național în domeniul alimentației și nutriției pentru anii 2014-2020 și Planul de acțiuni pentru anii 2014-2016 privind implementarea Programului național*, aprobat prin HG nr. 730 din 08.09.2014; *Planul național de acțiuni pentru anii 2016-2020 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și control al bolilor netransmisibile pe anii 2012-2020*, aprobat prin HG nr. 403 din 06.04.2016; *Programul național de promovare a sănătății pentru 2016-2020*, aprobat prin HG nr. 1000 din 23.08.2016; *Programul național privind sănătatea mintală pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia*, aprobat prin HG nr. 337 din 26.05.2017; *Programul Național de control al cancerului pentru anii 2016-2025*, aprobat prin HG nr. 1291 din 02.12.2016; *Programul național de prevenire și control al diabetului zaharat pentru anii 2017-2021 și a Planul de acțiuni privind implementarea acestuia*, aprobat prin HG nr. 1030 din 30.11.2017; *Programul național privind control tutunului pentru anii 2017-2021 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia*, aprobat prin HG nr. 1015 din 23.11.2017, etc.

Cu regret însă, în pofida propunerilor elaborate cu concursul membrilor Societății și coordonate cu experții OMS, la realizarea "reorganizărilor" Serviciului de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice din trecutul nu atât de îndepărtat nu s-a ținut cont de argumentele științifice și practice aduse, de experiența țărilor Uniunii Europene, ceea ce a condus la inechități și disfuncționalități serioase în activitatea Serviciului.

În perioada dintre congrese au fost susținute o teză de doctor habilitat și 9 teze de doctor în medicină cu profil igienic, sunt în etapa de finalizare 2 teze de doctor habilitat în medicină și 4 teze de doctor în medicină cu profil igienic.

Au fost elaborate, redactate și publicate 591 de lucrări, inclusiv 56 de manuale, ghiduri, 247 de articole,

inclusiv 85 peste hotare; 287 de teze (rezumate), inclusiv 228 peste hotare.

Au avut loc 14 ateliere de lucru, seminare, conferințe, pregătiri la locul de lucru pentru instruirea cadrelor în domeniul igienei, la care au fost pregătiți 237 de specialiști.

O atenție aparte s-a acordat colaborării internaționale. Astfel, membrii SIRM au efectuat peste 100 deplasări peste hotare la congrese, conferințe, simpozioane, inclusiv 17 membri (preponderent savanți și specialiști tineri) au beneficiat de suport financiar din partea Societății. Lucrările prezentate la manifestările științifice au fost menționate cu 45 medalii de aur, 4 medalii de argint, 2 medalii de bronz, 57 de diplome și diplome de excelență, 6 premii.

S-a atestat o participare activă a membrilor Societății la măsurile de promovare a sănătății, de educație pentru sănătate. Astfel, au fost elaborate, editate și difuzate 9 pliante, 4 broșuri, 5 alte materiale privind modul sănătos de viață. În special, membrii tineri ai SIRM au participat activ la flashmoburile de promovare a sănătății și a modului sănătos de viață. Au fost acordate multiple consultații și expertize în chestiunile de profil igienic.

În perioada de până la așa-numitele "reorganizări", "reformate", "optimizări de sistem" ale serviciului de sănătate publică se efectuau anual mai mult de 1 milion de investigații și măsurători de laborator cu profil igienic, care au servit drept bază obiectivă pentru multe decizii în domeniul igienei [7]. Ulterior, începând cu anul 2013, numărul acestor investigații și măsurători a început să se reducă dramatic, în legătură cu transferul unor funcții altor ministere și agenții, cu reducerea instituțiilor și a personalului din serviciul de sănătate publică. Astfel, de la peste 460.000 de investigații de laborator sanitar-igienice, peste 370.000 sanitar-bacteriologice, 5.000 radiologice, 4.000 toxicologice, peste 220.000 măsurători instrumentale în anul 2013, s-a ajuns la doar 140.000 investigații de laborator sanitar-igienice, 160.000 sanitar-bacteriologice și 76.000 măsurători instrumentale în anul 2018 [7].

Totuși, munca savanților și a specialiștilor din domeniul igienei a fost înalt apreciată atât în țară, cât și peste hotare. În perioada examinată, laboratoarele de profil au obținut acreditare națională și internațională. Savanții și specialiștii din domeniu au fost înalt apreciați cu distincții de stat (ordine, medalii, multiple diplome, inclusiv diplome de excelență, premii) de către Parlament, Guvern, MS/MSMPS, ministere și departamente, AȘM, USMF Nicolae Testemițanu, ANSP/CNSP, administrația publică locală, inclusiv cu Premiul Național în anul 2015.

Noua etapă de dezvoltare economică și socială a țării a creat și noi probleme, care necesită implica-

rea științei igienice pentru soluționarea lor. Astfel, implementarea noilor tehnologii, inclusiv a nanotehnologiilor, noilor compuși chimici și molecular-genetici a necesitat și o asigurare tehnică modernă a capacităților de cercetare și de obținere a rezultatelor de laborator prin metode și echipament conform standardelor și recomandărilor internaționale. O asigurare modernă a Serviciului cu echipament tehnic și mijloace de laborator performante a fost posibilă după implicarea unei echipe, inclusiv igienisti, în argumentarea și elaborarea Proiectului de suport tehnic pentru țară din partea Comisiei Europene și a unor donatori internaționali (JICA). Obținerea acestui suport a permis avansarea la o nouă etapă în dezvoltarea activității de laborator în Serviciu, fiind posibilă extinderea spectrului de investigații, a preciziei rezultatelor și reducerea timpului de obținere a acestora, astfel sporind eficiența activității de laborator. Aceste schimbări au contribuit esențial la fortificarea și dezvoltarea potențialului de laborator în așa domenii ca cercetările radiologice, toxicologice, molecular-genetice, sanitar-chimice și fizico-chimice. Prin urmare, știința și practica igienică actualmente sunt dotate cu cel mai performant suport tehnic și cu metode de laborator ce asigură ca rezultatele cercetărilor științifice obținute să fie comparabile pe planurile regional și internațional. Mai mult, un succes al dotării tehnice a Serviciului de laborator al sănătății publice îl constituie extinderea acestor posibilități performante înalt specializate de cercetare și apropierea lor de populație și de agenții economici.

Rămâne însă o problemă siguranța mediului ocupațional al lucrătorului medical. În acest context, termenul „mediu spitalicesc sigur” presupune un mediu spitalicesc organizat ideal, în care toți actorii antrenați în procesul de tratament vor fi protejați de acțiunea factorilor mediului ocupațional. Pe de o parte, este evocat frecvent rolul lucrătorului medical în păstrarea și fortificarea sănătății populației apte de muncă, pe de altă parte însă, nu au fost studiate suficient condițiile de muncă ale personalului medical și factorii igienici care influențează sănătatea, aceștia având o influență incontestabilă asupra stării de sănătate și calității vieții.

Este necesar de continuat sistematic promovarea alimentației și a nutriției sănătoase, de elaborat proiecte de acte normative care ar favoriza promovarea, realizarea și utilizarea produselor alimentare sănătoase, folosirea mai pe larg a metodelor de instruire și documentare electronică privind alimentele nesănătoase [1, 2, 8].

Totodată, se impune monitorizarea reziduurilor de pesticide din produsele agroalimentare, pentru a asigura securitatea alimentară și a garanta inofen-

sivitatea produselor alimentare de origine vegetală plasate pe piață. Rămâne destul de importantă monitorizarea intoxicațiilor cu substanțe chimice neprofesionale, pentru a elabora și implementa măsuri adecvate și operative de întregul sistemul medical și de sănătate publică. Lasă de dorit baza legislativă, normativă și metodică din domeniul igienei habitatului uman, domeniu în care sunt deja prezenți multipli factori de risc pentru sănătate de origine economică, socială, fizică, chimică, biologică etc. [8]. Sunt necesare recomandări concrete pentru sporirea capacităților legislative, economice și sociale în domeniul eficienței energetice în habitatul uman, folosirea pe larg a materialelor de construcție ecologice, crearea unui mediu prietenos ecologic în habitatul uman.

În scopul organizării și participării la prezentul Congres Național în Sănătate Publică și Management Sanitar cu participare internațională, Consiliul director al Societății Igienistilor din Republica Moldova a realizat: definitivarea listei membrilor Societății în legătură cu reorganizările ce s-au succedat; elaborarea și difuzarea invitației preliminare pentru participare la lucrările Congresului, pentru prezentarea lucrărilor și pentru participare la lucrările Congresului; instituirea Consiliului de redacție pentru redactarea articolelor pentru Congres, redactarea și editarea lucrărilor Congresului; selectarea delegaților din rândul specialiștilor și savanților din Serviciul de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice, din instituțiile medicale din RM și a specialiștilor de peste hotare cu care se colaborează; elaborarea proiectelor de ordin ale MSMPS privind Congresul; elaborarea Planului măsurilor de organizare și desfășurare a lucrărilor acestuia; întocmirea și difuzarea agendei și programului Congresului; scrierea Raportului la Congres privind activitatea SIRM în perioada 2014-2019; organizarea colectării resurselor financiare pentru evenimentul preconizat; elaborarea de comun cu celelalte societăți științifice a proiectului Rezoluției Congresului etc.

De asemenea, în perioada dintre congrese (2013-2019), Societatea Igienistilor din Republica Moldova a desfășurat o activitate rodnică de organizare și desfășurare a conferințelor și simpozioanelor naționale cu participare internațională de comun cu ANSP, CSP teritoriale și departamentale, catedrele de profil ale USMF N. *Testemițanu*, instituțiile medicale naționale. Astfel, SIRM a participat la organizarea și petrecerea: Conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională *Sănătatea ocupațională: probleme și realizări* (5-7 iunie 2014); Conferinței naționale cu participare internațională *Probleme actuale ale prevenirii și controlului bolilor netransmisibile în Republica Moldova* (18-20 iunie 2015); Conferinței

naționale cu participare internațională *Siguranța chimică și toxicologia la confluența dintre domenii* (24-25 noiembrie 2016); Conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională *Promovarea sănătății – o prioritate a sănătății publice* (22-24 iunie 2016, Orhei); 3rd International Conference on Non-communicable Diseases *Health risk factors and prevention of injuries and diseases* (5-7 iunie 2019), conferințele anuale ale USMF *Nicolae Testemițanu* (2013-2019). Membrii Societății au participat de asemenea la expozițiile și simpoziunile anuale de la *Moldexpo* la lansări de carte din domeniul igienei.

O activitate importantă a Societății Igieniştilor din Republica Moldova în perioada 2013-2019 a vizat restabilirea și documentarea pentru viitoarele generații și cinstirea memoriei istorice despre înaintașii noștri din domeniul științei și practicii igienice [3-6]. Astfel, au fost petrecute conferințe, seminare și mese rotunde, au fost lansate cărți, broșuri, filme de scurt metraj consacrate unor personalități care au adus un aport important în ramura igienei.

Și către acest Congres, un grup de autori, sub conducerea profesorului universitar Nicolae Opopol, vin cu un articol original *Secvențe ale etapelor de dezvoltare a științei igienice în Republica Moldova*, iar alt grup de autori, sub conducerea conferențiarului universitar Iurie Pințaru, vin cu articolul *Aspecte ale dezvoltării practicii igienice*. De asemenea, profesorul universitar Gheorghe Ostrofeț vine cu articolul *Nume ce au devenit o glorie în știința medicală*, în care aduce date și informații noi, interesante despre activitatea științifică și pedagogică a înaintașilor noștri – profesorilor universitari igienişti, care au deschis noi direcții de cercetare, au fondat școala științifică națională în domeniul igienei, au educat și au promovat un șir de tineri savanți. Autorul, activând cot la cot cu aceste personalități marcante, le aduce elogieri și recunoștință pentru activitatea lor rodnică, pentru moștenirea științifică și pedagogică lăsată actualelor și viitoarelor generații. Această abordare este extrem de importantă astăzi pentru a ne cunoaște trecutul nostru nu atât de îndepărtat, la care autorul a fost martor ocular. Doar cunoscând trecutul, având grijă și respect față de de înaintași, studiind experiența și rezultatele activității lor, putem avansa în viitor.

Societatea Igieniştilor din Republica Moldova are următoarele obiective, sarcini și ținte strategice pentru viitor:

- Sistemul (instituțiile) de sănătate publică, care monitorizează sănătatea populației și oferă servicii de protecție a sănătății, de prevenire a bolilor și promovare a sănătății, trebuie să dispună, la nivel central, de o structură organizatorică ce ar avea ca scopuri managementul riscurilor pentru sănătate, monitorizarea și analiza prospectivă a evenimentelor

social-economice, politice, juridice și educaționale, pentru a reacționa și a elabora propuneri coerente (bazate pe dovezi) de ajustare funcțională a sistemului de sănătate publică la schimbările din societate.

- Știința igienică trebuie centrată pe factorii moderni de risc și pe impactul lor asupra sănătății populației, pe noua metodologie de cercetare cu respectarea standardelor, culturii, eticii cercetării, responsabilității și onestității savanților.

- Necesită o abordare modernă cercetările legate de influența nanomaterialelor, nanotehnologiilor, nanocontaminanților, radiațiilor ionizante și neionizante, multiplelor substanțe chimice și toxice, diverselor deșeuri, inclusiv medicale, a schimbărilor climaterice și hazardurilor naturale, obezității și diabetului, a reclamei neloiale, stresului și arderii profesionale, violenței la serviciu, în familie, în stradă, a obiceiurilor și tradițiilor, traumatismului, tabagismului și alcoolismului, consumului necontrolat de medicamente, antibiotice și substanțe narcotice asupra sănătății populației.

- Rămân actuale cercetările specifice legate de: alimentația rațională și sănătoasă a omului modern cu mijloace naturale; alimentele genetic modificate, deficiențele nutriționale, suplimentele alimentare; mișcare, sănătatea orală și cea psihică; calitatea vieții și longevitatea sănătoasă; poluarea mediului ambiant, ocupațional și habitual.

- Necesită o atenție deosebită supravegherea axată pe sănătatea individului, în special a copiilor, adolescenților și tinerilor, pe sănătatea femeilor, gravidelor și persoanelor de vârstă a treia.

- Trebuie de apreciat urgent impactul așa-ziselor "reorganizări", "reforme" și "optimizări de sistem" ale serviciului de sănătate publică asupra științei și practicii igienice și alinierea cercetării și instruirii în domeniul igienei la rigorile, exigențele și experiența țărilor europene, bazate pe principiile fundamentale ale sănătății publice: orientarea profilactică și echitatea socială; promovarea sănătății și educația pentru sănătate; caracterul statal și parteneriatul social; supremația legislativă argumentată științific; dezvoltarea politicilor și ramurilor economiei naționale centrată pe om; solidaritate socială și comunitară; finanțare prioritară, cost-eficientă și durabilă a măsurilor de profilaxie a maladiilor și de promovare a sănătății.

Concluzii

Igiena, ca cea mai veche știință medicală, continuă să fie o știință a sănătății, a omului sănătos, știință care aduce dovezi pentru profilaxia și prevenirea maladiilor, protecția și promovarea sănătății. Igiena, ca domeniu al Serviciului de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice, a confirmat și în perioada

2014-2019 aportul său în procesul de îmbunătățire a sănătății populației. Actualmente, se impune o colaborare complexă a tuturor actorilor pentru implementarea la toate nivelele a Strategiei OMS O singură sănătate.

Totodată, este necesară o remediere urgentă a structurii și a funcțiilor subdiviziunilor igienice ale Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, cu înlăturarea inechităților admise în perioada voluntarismului în reorganizarea instituției, precum și restabilirea funcționalității Serviciului de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice, cu formarea Institutului Național de Sănătate Publică, separat de Inspectoratul Sanitar.

Bibliografie

1. Bradley J. Willcox, D. Craig Willcox, Makoto Suzuki. *Secretul longevității. Programul Okinawa*. București: Editura "Paralela 45", 2006. 395 p. ISBN (13) 978-973-697-673-5.
2. Danzon M., Charpak Y. *Notre sante dans l'arene politique mondiale. Crises sanitaires, lobbies en tous genres, etc.* Le dessous des cartes par deux anciens experts de l'OMS. Paris: Editions Belin, 2016. 254 p. ISBN 978-2-7011-9599-5.
3. Ion Bahnarel, Valeriu Pantea. Marele savant Nicolae Testemițanu. In: *Nicolae Testemițanu – nume devenit simbol*. Chișinău: Editura "Epigraf", 2017. 528 p.
4. *Jaloanele edificării sănătății publice în Republica Moldova*. 2013. 256 p.
5. Nicolae Opopol, Valeriu Pantea, Ion Bahnarel, Grigore Friptuleac, Ana Volneanschi. Secvențe ale etapelor de dezvoltare a științei igienice în Republica Moldova. In: *Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină*, 2019, nr. 5(83).
6. Popușoi E. *Istoria medicinei și a ocrotirii sănătății în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească*: tz. doc. hab. med., 1985.
7. Rapoartele anuale privind activitatea Serviciului de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice pentru anii 2013-2019.
8. Zepca V., Cerbușca P., Bahnarel I. ș.a. *Ai grijă de sănătatea ta. Ghidul elevului*. Chișinău, 2014. 200 p. ISBN 978-9975-66-421-9.

Ion Bahnarel, dr. hab. med., prof. univ.,
președintele Societății Igieniștilor
din Republica Moldova,
șeful Catedrei de igienă generală,
USMF N. Testemițanu,
tel.: 069104631,
e-mail: ion.bahnarel@usmf.md

CZU: [61(092)+929](478)

NUME CE AU DEVENIT O GLORIE ÎN ȘTIINȚA MEDICALĂ

Gheorghe OSTROFEȚ,

IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie
Nicolae Testemițanu

Adesea, valoarea prețioasă a unor evenimente, lucruri, persoane este percepută și apreciată după ce toate acestea au trecut sau au fost pierdute. Sensul vieții este instalarea permanentă a scopurilor, iar frumusețea vieții constă în modalitatea de a realiza aceste scopuri. Aceste mari adevăruri se potrivește cum nu se poate mai bine vieții și activității renumiților savanți-igieniști și iluștri pedagogi Iacob Reznic și Henrieta Rudi.

Iacob Reznic, născut la 5 ianuarie 1902 în or. Orhei, a fost un eminent savant-igienist, doctor habilitat în științe medicale (1938), profesor universitar, Om Emerit în Știință al Republicii Moldova (1972).

După absolvirea Institutului de Medicină din Odessa în anul 1925, o mare perioadă din viață și-a petrecut-o în Ucraina, activând în calitate de medic-sanitar în domeniul igienei muncii în or. Odessa. Din 1930 își începe activitatea didactică și până în 1935 deține funcția de lector asistent, din 1935 până în 1937 – de conferențiar, iar din 1937 până în 1941 – de șef al Catedrei de igiena muncii la Institutul de Medicină din Odessa. În același timp (1939–1941) activează în calitate de decan al Facultății *Igienă și Sanitarie*.

Din anul 1941 până în anul 1945, Iacob Reznic a condus catedra de igienă generală a Institutului de Medicină din or. Samarkand. Din 1945 până în 1960 din nou conduce Catedra de igiena muncii la Institutul de Medicină din Odessa, activând concomitent (1945–1953) în funcția de decan al Facultății *Igienă și Sanitarie*.

Din anul 1960 și până la sfârșitul vieții sale (1979) se află în fruntea Catedrei de igienă generală la Institutul de Medicină din Chișinău. Chiar din primii ani de activitate la această catedră, funcțiile profesorului universitar Iacob Reznic s-au extins considerabil în legătură cu crearea Facultății *Medicină Preventivă*. Sub conducerea lui, pe baza catedrei nominalizate au fost create cursurile privind igiena: alimentației, muncii, mediului, a copiilor, radiațiilor, militară.

În activitatea sa didactică a ținut prelegeri admirabile, expuse cu simplitate și claritate, cu mare forță de convingere și seriozitate, reușind să insuflă studenților săi dragostea pentru disciplina Igienă. Savantul Iacob Reznic a elaborat în Republica Moldova